

náziumot. A három intézmény messzemenően biztosítja a zenei pályára készülő ifjúság alapos szakmai képzését és nevelését. A tanító-nevelő munkán felül a Szakiskola és Áll. Zeneiskola művésztanárai élénk részt vesznek a hangversenyéletben. *Kollár Pálné* és *Zucker Hilda* igazgatók érdeme, hogy a folyó évadban kilenc bérleti hangversenyből álló sorozatot rendeznek a két intézet tanárainak közreműködésével a Szakiskola hangversenytermében. Ez a tanári hangversenysorozat a két intézet ifjúságának zeneirodalmi ismereteit kívánja kibővíteni. Az eddig megrendezett hangversenyek iránt nagy érdeklődés nyilvánult meg, és a műsor művészi kivitelén felül a bevezető előadások is az ifjúság alaposabb zenei képzését szolgálják. A műsor a preklasszikától kiindulva három hangversenyt szentel a bécsi klasszicizmusnak, ezen felül két romantikus műsört, egy XX. századi modern zenei bemutatót és végül egy Bartók Béla emlékhangversenyt ad a jövő zenei nemzedéknek.

Az eddig lezajlott műsorok színes változatosságban nyújtották a klasszikus hangszeres és kamarazene, valamint énekirodalom gyöngyszemeit. A Szakiskola énektanszakának kitüntető megbízása az ország énekpedagógusainak Szegeden rendezendő megbeszélése alkalmából egy énekbemutató megrendezése. A tervek szerint Mozart Varázsfuvolájának hangversenyszerű előadására kerül sor. Az intézet művésztanárai közül a filharmóniai hangversenyeken felléptek: *Höchtl Margit*, *Nagy Kálmánné*, *Elfer Vera*, *Mérnök János*, *Kutrucz Éva*, *Sebők György* és *Várnagy Lajos*. Sokat várunk Várnagy Lajosnak, a Szakiskola tanárának és a színházi zenekar hangversenymesterének most megszervezendő vonósnégyes társaságától, amely hivatva lesz a kamaramuzsika új életrekkeltésére.

Amennyiben a főváros zenei intézményei és a Népművelési Minisztérium is megadja városunknak azt a segítséget, amit mint kultúrgócpontról megérdemel, akkor az erők összefogásával, a párt és a Hazafias Népfront irányításával szebb jövő felé vezethetjük a zenei művelődés ügyét.

Szatmári Géza

Mai szegedi halászatunk

A múlt idézése

Elődeink ezer év távlatában közelebb vannak hozzánk, mint első látszatra gondolnánk. Három emberöltőt véve átlagban egy századra, egy ezredév csupán három emberöltőt, harminc nemzedékváltást jelent.

Halászatunk és benne a szegedi halászat is, eltekintve a régmúltaktól, nemzetünkkel együtt ezer éves. S ahogy emberben, szerszámban és módszerben előttünk áll a mai halászelet: úgy tetszik, hogy szinte meghitt közelségből ömlöttek bele az elődök tapasztalatai. A halászatban, legalábbis a folyami halászatban egyelőre nincs gépesítés, s így azok, akiknek hal és halászat a kenyerük, nagyjából még mindig a közel és távolabbi múlt hagyatékával dolgoznak. Ilyen-olyan apró újításoktól eltekintve kétségkívül így van ez. S ha mondogatjuk és igaz is, hogy halászatunk egész néprajzi és kultúrtörténeti kincsét szinte az utolsó percben mentette meg a múlt század második felében Herman Ottó, bizonyos, hogy az, ami mégis megmaradt a múltból, lényegében csak mennyiségileg van alatta a tegnapok és tegnapiak dús színeinek, minőségileg azonban azok hű őrizője. Halászaink egyik bevett szerszáma most is a keleti származású és egyben ősi magyar varsa. Kecéznek ők ma is a víz folyására merőlegesen állított, ladijukban, mint messzi ősapáik, s csalják a harcsát kuttyogtatással, mint azok a dunai halászok, akik egy rekkenő nyári délutánra a mohácsi ágyúk dörgését hallgatták csónakjaikban. »Laftolnak«, ha eljön az ideje és elég alacsony hozzá a vízállás. S általában teszik azt, amit tehetnek, vagyis élvezik és használják apáik és azok apáinak minden kisebb-nagyobb eredményét.

Az élő gyakorlat

Lehetne-e mással kezdeni mai halászati viszonyaink ismertetését, mint a Kosuth Halászati Termelőszövetkezettel?

A szövetkezet tagjai a régi, úgynevezett bokrokba való tömörülést elejtve, mondhatni egészen egyéni módon dolgoznak. A szövetkezetnek adhatják azonban csak el halzsákmányukat a napi árból való 40 százalékos levonással. Hetenként átlag kétszer, időnként pedig kollektív, több csónakos s négy—tíz embert mozgató halászatokat hoz össze a vezetőség. A bennmaradó összegből az üzem fenntartásával és beruházásával kapcsolatos sokféle kötelezettségét látja el az üzemvezetés a tagok nyersanyag-szükségletétől kezdve a jelentős beadási kötelezettségen át egészen az új létesítményekig, haltenyészési és felrészítési tervek végrehajtásáig, s főleg a sok pénzt emésztő új, szép nagy halászcárdáig, melyet Algyőről hozott be Szegedre a jónak bizonyult számvetés.

*

Hallgassuk meg most a szövetkezet elnökének, Juhász Józsefnek nyilatkozatát a nagy halászcsalád testvéri munkájáról és üzemfejlesztési terveiről. Régi, idősebb marosi halászember ő, s Apátfalváról töri be magát naponta munkája ellátására.

»1945 után az uradalmaknak és nagybérloknak részesként dolgozó halászok gazdái lettek a vizeknek, és szövetkezetekbe tömörülve az eredményesebb és jövedelmezőbb termelés útjára léptek. Ez időben a szegedi halászok munkaterületén három szövetkezet is alakult, majd az eredményesebb termelés és a nagyüzemi gazdálkodás előnyeit felismerve alakult meg 1952-ben a volt Szegedvidéki Halászati Szövetkezetből és a volt Marosvizi Halászati Szövetkezetből a „Kossuth Halászati Termelőszövetkezet” jobbadán egyéni termelésével, de szigorúan közös gazdálkodásával.

Szövetkezetünk vízterülete cca 2300 kat. hold, ennek azonban majd egyharmada határvízszakasz, s ez utóbbi terület halászata körülményesebb. Taglétszámunk 52 fő. Szövetkezetünk célja: minél több hal termelése. *Ez függ nagyrészt a kedvező víz-állástól is, de a halászok ma már a kifogott halak pótlásával is törődnek.* Így a múltbeli rablogádzalkodásnak, mely erdőt is, vizet is csak zsarolt s végül teljesen letarolt, illetve leszegényített; ma már a víz embereinél is véget vetnek a kollektív szempontok! Ezek szabták meg a mi szövetkezeti észjárásunkat is, mikor két ivató helyet rendeztünk be. Egyet a Maros menti bökényi csorgóban, egyet pedig a fehértói főcsatorna lezárható szakaszában. Ezekben az ivató vizekben nemes tenyészhalkat helyezünk be, s a kikelt ivadékokat nagyobb nevelő-vizekbe helyezzük. Ily módon a kifogott halaknak állandó az utánpótlása ivadékokból.

Az 1954-es esztendő a várakozással ellentétben *rossz eredményt hozott.* Ennek ellenére beadási kötelezettségünknek eddig idejére eleget tettünk. Tavaly pedig az ország halászati termelőszövetkezetei között indított beadási versenyt szövetkezetünk nyerte meg, s az Alkotmány tiszteletére augusztus 19-re teljesítettük egész évi beadási kötelezettségünket.

Szövetkezetünk egyik melléküzemága a halászcárda, ahol a népszerű halakat ételnek elkészítve árusítjuk.»

*

A szövetkezetnél bürokratikuság — úgy tetszett nekem — nincs. Ügykezelője, Fábrián Ferenc, »rámenős« gyorsasággal és szinte elképesztő mozgékonyasággal közvetlenül intéz mindent, élőszoval, motorcsónakos beugrással vagy levelezéssel. Hogy néprajztudományunkat nemcsak halászati vonatkozásban, hanem egyébként is gonddal műveli, s hogy üzleti tárgyalgatása s ügykezelési gondja mellett még maga is halászgát: ez csak teljesebbé teszi a képet róla. Az ilyen emberre mondjuk, hogy csupa élet. Rajta és a szövetkezeti elnökön kívül csak a két halárusító végez ilyen vagy olyan közvetett munkát a szövetkezetnél. Dékány Sándor mindig a boltban, ifj. Gercsó András, a fiatal algyői halász pedig a halászbárkán is. A régi úgynevezett »tökös bárka« ez, hátul nagy kormánylapáttal, kis lakófülkével és a maga lyuggatott oldalú, öblös nagy haltartó belsejével. Itt, a hasában úszkálnak a fogságba esett halak, és egy háromszög alakú, a bárka oldal falán ide-oda csúszó nagy merítővel szedik ki őket.

Varszás, kecézés, kuttyogtatás

Két ízben is elvittek varsát nézni a szövetkezeti halászok az újszegedi partra. A 3—5 karikás varsa, ez a régi, még ázsiai eredetű halászszerszám nagyjából trombita alakú, és szájával a víz folyásának irányában van az iszapba lecövekelve. Ez

két fontos okból van így: egyrészt azért, mert a hal mindig a folyó haladási irányával, azaz árral szemben úszik, másrészt pedig a víz által cipelt szenny és hordalék kevésbé tud behatolni a varsa belsejébe. Láttam egyik alkalommal az úgynevezett nagyvarsát is, mely csak természetesebb kiadása a kisebbnek. Ennél érdekesebb volt számomra, hogy egyes helyeken közvetlen a part közelében s holmi apró öblöcskékben százával fölfelé volt a varsa lehelyezve. Megvallom, nem találtam ki magamtól, hogy miért. Kérdezniem kellett. S akkor aztán megtudtam, hogy ott és akkor van ez így, ahol és amikor a víz bizonyos partrészekén visszafelé folyik. A varsa lehelyezés fő törvénye tehát végül is áttörhetetlen elve a halász-gyakorlatnak. Az ősi halfogó szerszám kezelése nagyjából az, hogy a fenti módon elhelyezük a víz színe alá három helyen, három karóval való lecövekeléssel. Mikor aztán ellenőrző útjára jön a halász, egyszerűen kirántja a rögzítő botokat a vízből, s kiemelve a varsát belőle megnézi, hogy van-e benne hal. Ha van, átfordítja a csónakja haltartójába, s aztán visszaeresztve a varsát, újra a fenékhez szögezi a karókkal. Ha sok szennyet, gízgázt, fadarabot, növényi korhadékot, miegyebet lát a varsájában, akkor mind a három karót felrántja, s alaposan kirázza a varsa öbléből a tisztátalanságot. Egyébként azonban csak két karót húz ki a varsa mellől, feltéve, ha nem talált benne halat, mert ha igen: akkor is felveszi a varsát mindenestül, azaz mind a három cövekét kirántja az iszaptól.

*

»Kecézést« többször láttam, de ezt mindenki könnyen láthat »kutyogtatással« együtt a Tiszán, ha szétnéz a hídról. Kecézésnél merőlegesen, azaz derékszögben áll a csónak a víz folyására, és a nemcsak erős, de ügyes halász egyik kezével mestersen bravúros evezéssel tartja a merőleges irányt, másikkal pedig a fenéken húzódo keceháló kötelét igazgatja és kormányozza, miközben lefelé halad a vízen.

*

A »kutyogtatás« nem kíván a halásztól olyan izom- és idegfeszültséget, mint a kecézés. Ennél egy faütővel verdesi a vizet csónakáról, és ez olyan hangot ad, mint a harcra torka, mikor nagyot »kutyánva« nyeli le a víz alatt a maga jó falatját. A csónak horgot visz magával, s a falánk harcra a csalihang hatása alatt erre kerül végül rá, ha az eltervelés mellé a szerencse is kedvez.

Kerítő halászaton Algyőtől Szegedig

Később, már jól bent az őszben, egyik nyugati eredetű formáját néztem végig a mai szegedi halászatnak. A laftolás ez, a kerítő, nagyhálós és többszemélyes halászat egyik fajtája. Nevét hihetőleg a német »laufen« (futni) szóból nyerhette, és a folyóvízen lefelé való, aránylag gyors, futásszerű haladásra utalhat ez az elnevezés.

Október végi, borongós szombat napon volt a gyülekezés az algyői révnél, a kompnál. A hajnali, legkorábbi vonattal jöttem fel a faluba. Mindjárt a rév mellett fekszik a szövetkezet halásztanyája, s innen indultunk neki az Algyő—Nagyfa—Tápé—Szeged irányú laftoló útnak. A halászatot Gercsó András ősrégi halászcsaládból származó, középkorú algyői halászember vezette. Hatodmagával dolgozott. Egy szintén korosabb, tapasztalt halással, Pataki Bálinttal és négy elevenmozgású, vidám fiatalemberrel.

Párás, fanyar illatú őszi reggeledésben folyt a készülődés. A leapadt s most zöldet játszóan tiszta folyó és az ártéri erdők ezüstsürke, tompa fényével küszködött a nap. Közvetlen indulás előtt egy futó zápor is végigvert bennünket. Ekkorra azonban már levonszolták a partról a halászok a nagy kerítőhálót, és felét az egyik, felét pedig a másik ladikba göngyölgették bele. Ladikot mondok, nem csónakot, mert ladiknak nevezi az igazi halász-szójárás mindazt a vízen úszó alkalmatosságot, amely több darabból, azaz deszkából van összeróva, míg csónaknak csak az egy darabból, azaz egyetlen fatörzsből kivájt vízenjárót nevezik csupán. Így beszél azonban néprajzunk is.

*

A zápor egy pár percre megzavart bennünket, de aztán mindjárt elhelyezkedtünk a két csónakban. Mindegyiknek 3—3 főnyi személyzete volt. Én magam nyegedik személyként a Gercsó Andrástól vezetett ladik hátsó részén telepedtem le. A laf-

toló ladik három embere közül egy állandóan áll, és tartja, ereszti, húzza s igazgatja kötél segítségével a hálót, egy másik pedig állandóan az evezőnél marad. Változó azonban a harmadik halász szerepe. Ennek a munkája ide-oda ugráló, mondhatni mindenféle munka. Ez evez is, mikor haladásban van a csónak, de segít is máskor a kötelet tartó halásznak a vetéskor és a húzáskor, mikor a csónak viszonylag áll, azaz csak a víz folyása viszi azt ilyenkor előre, de evező nem lendíti.

*

A mi ladikunkban eleinte Patak Bálint volt a mindig-evezős a kötelettartó Gercsó András mellett, és egy Biczók nevű, barátságos arcú fiatal halász a »mindenes«. Gercsó András viszont nemcsak saját ladikjánál őrködött és kommandírozott, hanem ő igazgatta pattogó és katonásan rövid vezényszavaival a másik ladikot is, melynél Róka Sándor ifjúhalász volt az őrködő és a kötélnél álló. Két másik fiatal társa közül pedig egyik az evezős, másik meg a mindenes. Útunk jó egyharmada után aztán ez az elosztás némileg megváltozott. Gercsó András ugyanis úgy találta, hogy nagyon is összeemelegedtek az odaát való ladikban a fiatalok, s ezért egyiküket áthozta hozzánk mindig-evezősnek, helyette pedig az idős és megfontolt Pataki Szilvesztert küldte oda. Így jutottunk le aztán Szegedig.

*

Alig lódultak el a parttól ladikjaink, az algyői komp drótkötélén innen, máris megkezdődött ezzel egyidejűleg a legelső vetés mozzanata. Hogyan is ment ez? Úgy, hogy az eleinte szorosan egymás mellett evező ladikok hallatlan fürgeséggel, szinte másodpercek alatt széteveztek egymástól, s a köztük támadó térközbe mindkét ladikról azonnal behajítódott s nagy susterogva belezuppant a hálónak egy jó része a vizbe. A másik része csak azután találta meg a mederben a maga helyét. A nagy téglalap alakú háló hosszával mindig keresztben áll a víz folyására, s így dolgozik és így is marad mindvégig. Dolgozik pedig úgy, hogy elől a homlokvonalanál téglakölcös, vastag dorongok rántják le egészen a víz fenekére, hátul pedig éppen ellenkezően hozzárögzített fűzfakorongocskák hosszú füzére tartja fenn a víz színén. Öblének, hasának középetája így a meder mélységének is körülbelül közepére esik, ami azt jelenti, hogy egyetlen, nagy lebegő lapátot képez a munkáját végző kerítőháló, mely haladásában minden eleven és nem eleven, hasznos és haszontalan lelket és tárgyat megbolygatva és magába szedve kanalazza és sópri végig a feneket s a medernek minden részét egész a víz felszínéig. E »lapát« kiterjedése oldalvást jól kinyújtva 35—40, kevésbé megfeszítve csak 20—25 méter. A vízfolyás irányában viszont 10—12 méternyi a kerítő és így a laftoló háló is, ami azt jelenti, hogy a fűzfakorongocskáktól fenntartott hátvonala ennyire úszik általában a ladikoktól, ennyire marad el tőlük hátrafelé.

*

Így halad a vízi menet, a meder és a víz minéműsége szerint, és a halaknak a halászok által jól ismert jellegzetes búvóhelyeit keresgélve, hol inkább a jobb, hol inkább a balpart irányában és csak ritkábban középen. A haladás egy-egy szakasza azonban mindössze 5—8—10 percen át tartó. Mikor elindultunk Algyőn, s a »Lükd szét!« vezényszóra először kezdett szétevezni egymástól a két ladik: alig haladtunk jó öt percet, s az első vetés után máris megkezdődött az első húzás.

Ennek meg »Gyerünk egyszer, Sándor!« vagy ritkábban: »Nézzünk bele, Sándor!« volt Gercsó András kommandírozó ajkán a szokott vezényszava. Róka Sándorra célzott ez a kitétel, a szomszéd ladik kötéltartójára. Közben azonban Biczókunk is kapott egy-egy kis nógatást, afféle »Feküdj bele, Biczók!« igék formájában. Nézzük azonban most már a húzás lefolyását, azaz azt a részét is a nagyhalászatnak, mikor hálóját visszavonja a vízből a halász, és a halat, munkájának s egész erőfeszítésének célját végre birtokába veszi.

*

A húzás legelső mozzanata az, hogy a vetéskor egymás mellől elevezett ladikok újból egymás felé eveznek, s éppolyan sebesen, mint amilyen sebesen széteveztek, összefelé kezdenek haladni. Aztán orraikkal szépen, könnyedén összeütődnek elől, de hátrészeikkel, azaz farukkal még távol tartják magukat egymástól. Így egy öblösen nyíló nagy tompaszög keletkezik köztük, s ebbe a térbe kezdik behúzni vil-

lámsebesen a hálót mind a két ladikról egyszerre. Így legelőször is megbomlik oda-hátul az úszató fűzfakorongocskák szép íve, majd zavaros csoportozatokba gyűlik a háló, s így kezd sebesen közeledni. egész úszó- vagy éppen csak közvetlen vízalatti részével a ladikok felé. Zöme, hasa azonban a zsákmánnyal együtt még a mélyben van! Hiszen még mielőtt ez a rész felérne: be kell előtte csukni a kaput, azaz fel kell rántani a vízből a háló legelejét, egész fenéket járó homlokvonalát, mert ha nem így történne, akkor hiábavaló ide-odatessékelése volna csak ez a halászati mód a halaknak, egyik helyről a másikra, anélkül, hogy nyakoncsipné őket.

*

A célnak megfelelően tehát most először is a hálót elől lent tartó két kölöncös rudat rántja fel víz színiig a sebes kötél, onnan pedig ladikba a kéz, majd aztán 70–80 cm térközzele egymás mellé fordul hosszában a két ladik, s még csak most és ekkor kerül sor a háló többi, még, vízben lógó részének sebes kirángatására. Két ladik négy halásznak nyolc karja egyszerre végezi el ezt a mindössze egy-két perces műveletet, mely aztán az ide-oda csapkodó, vagy pedig a háló különféle zugaiba és gubancaiba megbújít halakat végre előhozza. Ezeket pillanatnyilag a ladikjaik fenekére dobják a halászok, majd pedig a húzás elvégeztével, nyugodtabb percekben a ladikhoz kötött lyuggatott oldalú vízfolyta haltartó bárkába teszik bele zsákmányukat.

*

Így megy a kerítés, s így megy a laftolás is nagyjából, de mennyi vesződése, mennyi bosszúsága, mennyi furfangja és mennyi kisebb-nagyobb csinja-binja van ennek a halászati módnak is, ha alapszerkezetében s a maga félig-meddig gyűjtő, és nemcsak csapdát használó jellegében még oly egyszerűnek látszik is.

A víz és a meder, az időjárás és a véletlen mindenkori adottsága szerint alakul a laftolás sikere vagy kudarca. Ezen a mi útunkon bizony a a határozott balsikere, amelynek tanúja voltam. Van úgy, hogy legyőzzük a viszonyokat, s van úgy, hogy azok vernek le bennünket. Ilyenkor aztán tehetetlen fogcsikorgatás, beletörődő kö-zöny vagy éppen könnyítő káromkodás közt választhat az ember ilyen vagy olyan vérmérséklete szerint. Gercsó András halászatvezető vendéglátóm újabb meg újabb üres-háló emelések után bizony újabb meg újabb káromkodások kacskaringóihoz folyamodott. Őt másik társát akármilyen okból is, de sokkal kevésbé látszott érinteni a kudarca. A fiatalok meg egyenesen eltréfálták a dolgot.

*

Mi sem természetesebb, hogy alaposan kikérdeztem ráérőbb percekben koránt-sem szófukar vendéglátóimat a mai kudarca okáról. Elmondták, hogy ha laftolni áradások nem is lehet, a mostani másik vélet se jó nekik, mert az években ebben a szakában szokatlanul sekély vízállás az oka laftolásuk kudarcának. Vagy ötven kisebb-nagyobb hálnál aligha fogtak többet Szegedig. Ilyenkor ugyanis elbújik a hal az iszapba, és félig-meddig már téli álomra készülődik. A víz színe is alkalmatlan lett a halászatra, mert a hal által kedvelt áradásos, zavaros szökeség helyett átlátszóan, zöldesen tiszta. Útunkon folytonosan vándoroltunk a jobb partról a bal partra, s mindez azért volt, mert kerestük a mélyvizeket, ahol ebben az időben is aránylag legjobb zsákmányt vártak halászaink. De itt is csak keveset vagy semmit sem leltek. A be nem szakadt szirtes, meredek partok vízben lévő részeit padkák-nak, illetve padmalyoknak nevezi a halász. Ezeknek mélyebb, fenéki részeiben egy-két méteres lyukakat, úgynevezett mandalyokat fürdik ki magának a hal. Hány ilyen helyet bolygattunk meg, néha közvetlen a part közelében! Az eredmény azonban mindvégig nagyon-nagyon csekély maradt itt is.

*

Délután négy óra felé értünk le Szegedre. A halászatot azonban már a Maros torkolatánál abahagytuk, s egy hosszú, homokos uszályra akaszzkodtunk rá, melyet viszont egy fúrge motoros hajó röpített be a városba. A hídnál még egy utolsó búcsú-vetést kísérelt meg Gercsó András, de éppúgy, mint a legelső vetés az algyői kompnál, ez is eredménytelen volt. Borongós hangulatban húzták ki halászaink a nagyhálót a partra, de mégis, mikor búcsúztam tőlük, s hat kérges tenyér egymás után az enyémbe mélyedt, eszembe jutott, amit az út derekán mondott valamelyi-kük, hogy nem is olyan jó a halász sorsa, hogy irigyelni kelljen, de nem is olyan

rossz, hogy sajnálni kellene. Előfordul mindenféle az ő életében is, ma éppúgy, mint régen, s bizalma csak a jövőben lehet munkája fokozódó ésszerűsödésével, jobb és jobb feltételeivel.

A Fehértő külön kis világ

Mindezek után — úgy augusztus derekán — a Fehértő érdekességei és problémái következtek számomra. A halasbolt üzletvezetőjének nyilatkozata ráterelte a figyelmemet halgazdasági szempontból is, de már tavasz óta birtokomban volt a tő felől Beretzky Péter főorvos, kiváló madárismerőnk és madárvédőnk, valamint Csongor Győző múzeológus nyilatkozata, s egészen forró vitaanyagát vetette föl egyrészt a tőgazdasági szakemberek, másrészt a természetbarátok ellentétének. Különös kíváncsisággal mentem ki tehát a tóra augusztus közepén, s amit ott két egymás után való rekkenő kánikulai napon láttam és hallottam, nyilvánvalóvá tette előttem, hogy a Fehértőnek külön írásban kell megrajzolnom mind östermészeti, mind gazdasági arculatát. A kettő szervesen összetartozik, s folytonos kölcsönhatásban van egymással. Együtt pedig külön kis világot képez, mely valamikor csak része volt a Szege dtől Vásárhelyig érő s a Tisza mindkét partján elterülő óriási vízi paradicsomnak, de még most is fel-felvillantja a múltnak néhány csodálatos képét. Ha elérkezik rá a mód és az idő: a maga külön portréját fogja tehát megkapni tőlem a Fehértő.

Halász és tudós társulása a halpusztulás ellen

Villantsunk fel most már egy képet a halász és a tudós, a gyakorlat és az elmélet testvérien hasznos összeműködéséről. A Kossuth Szövetkezetre kell egy kissé e ponton visszaugornunk. Juhász elnök elvtárs nem árulta el nekem nyilatkozatában, de mégis megtudtam azt az értékes külön munkát, melyet egyik fiatal tudóssal együtt ezer más dolga mellett végez. A tiszai holtág egyes szakaszainak halpusztulásáról van szó. Felderíteni ennek okát rendszeresen kijárogat Juhász elvtárs részben a kritikus holtági szakaszokra, részben pedig a Matyérre, mely Szentmihálytelek alatt a holtágba ömlik. Rendes körülmények között élve találja meg varsájában a halat a halász, de bizonyos helyeken, s itt a mi Holt-Tiszánkban is, egyszerűen elpusztul a hal a varsában, mielőtt még a halász összeszedné.

*

A dolog megértéséhez eszünkbe kell hogy jusson a hal kettős lélegzése. Kopolyájával a víz alatt általában fenntartja magát az onnan nyert oxigénnel, de időnként a víz színére is feljár igazi friss levegőt kóstolgatni, azaz rendes lélegzést is folytat a többi gerinccsel együtt, amelyhez tartozik, s ezért vág neki télen a halász léket a jégrétegen.

Szaporítani kell a lékek számát! Ezt lehetett hallani szigorú telünk második felében igen sokfelé, de ugyanekkor a szövetkezeti vezetőség gyanította, hogy meszszebb kell nyúlnia a probléma megoldása végett. S ösztöne egészséges volt. Halász és tudós, gyakorlat és elmélet összefogása máris felderített annyit, hogy a holtágak bizonyos szakaszain azért pusztul el a hal a varsában, mert a víz mérgezve van. Tele van olyan bomló és már felbomlott szerves hordalékokkal, amelyek jelentékeny oxigén-mennyiségeket kötnek le állandóan a maguk rothadási folyamatai által, s a végeredmény az, hogy az elnyelt oxigén helyébe különféle kén- és szénhidrogénokat visznek bele a vízbe. Ezek jelenlétét még csak elviselné a varsába került hal, de a nagymérvű oxigénhiányt már nem bírja ki. Az történik vele, mikor beleúszik a varsába, hogy kétfajta lélegzése közül egyiket sem tudja gyakorolni: A víz színére nem úszhat föl a maga időnkénti szippantgatásaiért. Viszont fogságában a súlyos oxigénhiányú, fertőzött vízben kopolyús lélegzése is elakad. Így pusztul el, és így veti fel a hasát nem sokára, mint már maga is csak bomlékony, fertőző anyagtömege a víznek, rögtön a fagy elmúltával.

*

A holtági oxigénhiányt előidéző szennyeződést — most már kétségtelen ez — a Matyba torkolló egyik nagy szennyvízcsatorna okozza. A bajt szakemberek szerint csak egy alapos vegyi szűrőszervezet szüntetheti meg, mely a baktériumot is meg az általa már termelt mérgezőanyagot is leköti, illetve kizárja a halászott vízterületről.

Füßy László